

УДК 631.147:338.43:005.6(477)

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8\(48\)-791-802](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8(48)-791-802)

Подсоха Анна Сергіївна кандидат економічних наук, заступник начальника управління - начальник відділу прогнозу, аналізу та звітності управління з питань виявлення та опрацювання податкових ризиків. Головне управління ДПС у Харківській області, м. Харків, тел.: (044) 264-52-54, <https://orcid.org/0000-0001-8710-6948>

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В УПРАВЛІННІ БЕЗПЕЧНІСТЮ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз органічного виробництва як цілісної системи управління безпечністю агропродовольчої продукції, що набуває стратегічного значення для України в контексті глобальних викликів та євроінтеграційних процесів. Дослідження показує, що світовий органічний ринок демонструє стабільну та стійку тенденцію до зростання. Водночас виявлено важливу закономірність: економічний успіх у цьому секторі визначається не стільки масштабами сертифікованих земель, скільки здатністю виробляти та експортувати продукцію з високою доданою вартістю, що є ключовим орієнтиром для українських виробників.

Проаналізовано динаміку розвитку органічного сектору України, який попри значні втрати у 2022 році, зумовлені повномасштабною війною, продемонстрував надзвичайну стійкість та адаптивність. Особливо це стосується експортно-орієнтованого сегменту, який не лише зберіг, а й зміцнив свої позиції на ринку ЄС, підтверджуючи високу якість продукції та надійність як торговельного партнера.

Натомість, внутрішній ринок, хоч і демонструє номінальне відновлення, залишається вразливим, оскільки це зростання значною мірою маскує спад реального обсягу споживання, спричинений інфляцією та зниженням купівельної спроможності населення.

Органічне виробництво розглядається не просто як відмова від заборонених речовин, а як комплексна, науково обґрунтована система, що базується на філософських принципах здоров'я, екології та турботи, а також на суворому законодавчому регулюванні. Воно суттєво знижує ризики хімічного забруднення продукції, але вимагає ретельного управління для уникнення інших небезпек, що підкреслює критичну роль сертифікації та простежуваності. У висновках сформульовано стратегічні напрями подальшого розвитку сектору, зокрема державну підтримку переробки для переходу від сировинної до продуктової моделі експорту, гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами та вирішення довгострокових загроз, спричинених

війною, таких як забруднення земель залишками боєприпасів та руйнування логістичної інфраструктури.

Ключові слова: Органічне виробництво, продовольча безпека, безпечність харчових продуктів, сталий розвиток, аграрний сектор, експорт, сертифікація.

Podsokha Anna Candidate of Science in Economics, Chuguyiv Division of Chamber Inspections of the Directorate for Identifying and Processing Tax Risks of the Main Directorate of the DPS in the Kharkiv, Kharkiv, tel: (044) 264-52-54, <https://orcid.org/0000-0001-8710-6948>

ORGANIC PRODUCTION IN AGRI-FOOD SAFETY MANAGEMENT

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of organic production as a holistic system for managing the safety of agri-food products, which is becoming strategically important for Ukraine in the context of global challenges and European integration. The study shows that the global organic market demonstrates a stable and steady growth trend.

At the same time, an important pattern is revealed: economic success in this sector is determined not so much by the scale of certified land as by the ability to produce and export products with high added value, which is a key benchmark for Ukrainian producers.

The dynamics of Ukraine's organic sector are analyzed. Despite significant losses in 2022 caused by the full-scale war, the sector demonstrated extraordinary resilience and adaptability.

This is especially true for the export-oriented segment, which not only maintained but also strengthened its position in the EU market, confirming the high quality of its products and its reliability as a trading partner. In contrast, the domestic market, although showing a nominal recovery, remains vulnerable because this growth largely masks a decline in the real volume of consumption caused by inflation and a decrease in the population's purchasing power.

Organic production is considered not merely a rejection of prohibited substances, but a comprehensive, scientifically sound system based on the philosophical principles of health, ecology, and care, as well as strict legal regulation. It significantly reduces the risks of chemical contamination of products but requires careful management to avoid other dangers, which underscores the critical role of certification and traceability. The conclusions formulate strategic directions for the further development of the sector, including state support for processing to transition from a raw material to a product-based export model, harmonization of national legislation with European standards, and addressing long-term threats caused by the war, such as land contamination from munitions and the destruction of logistics infrastructure.

Keywords: Organic production, food security, food safety, sustainable development, agricultural sector, export, certification, Ukraine.

Постановка проблеми. У сучасному світі, що стикається з безпрецедентними викликами, такими як зміна клімату, виснаження природних ресурсів та зростання глобального населення, питання забезпечення продовольчої безпеки та безпечності харчових продуктів набуває виняткової гостроти. Споживачі все більше усвідомлюють зв'язок між харчуванням, здоров'ям та станом довкілля, що стимулює попит на продукцію, вироблену за сталими та екологічно відповідальними методами. У цьому контексті органічне виробництво перестає бути нішевим напрямом і трансформується у комплексну систему управління якістю та безпечністю агропродовольчої продукції на всіх етапах її створення – від поля до споживача.

Для України, яка проходить складний шлях євроінтеграції та водночас долає руйнівні наслідки повномасштабної війни, розвиток органічного сектору має стратегічне значення. З одного боку, це потужний інструмент для зміцнення позицій на європейському ринку, де вимоги до безпечності та простежуваності є надзвичайно високими.

З іншого – це шлях до відновлення аграрного потенціалу на засадах сталого розвитку, забезпечення внутрішнього ринку гарантовано безпечними продуктами та збереження унікальних природних ресурсів країни.

Таким чином, дослідження ролі органічного виробництва в системі управління безпечністю агропродовольчої продукції є не лише академічно значущим, але й має високу практичну цінність для формування аграрної політики та стратегій розвитку бізнесу в повоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування та розвиток ринку органічної продукції в Україні супроводжується активною науковою та експертно-аналітичною діяльністю. Вагомий внесок у розуміння його структури, динаміки та проблем зробила низка вітчизняних дослідників та організацій.

Ключову роль у систематизації даних та моніторингу ринку відіграють дослідження С. Галашевського та інших (ТОВ «Органік Стандарт»), К. Шор (МБО «ІЦ «Зелене досьє» (OrganicInfo.ua)) та Н. Прокопчук, яка представляє Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL) та швейцарсько-українську програму «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (QFTP). Ці дослідження є фундаментальним джерелом статистичної інформації про площі, кількість операторів, обсяги внутрішнього ринку та експорту [1] та дозволяють відстежувати довгострокові тренди та оперативно оцінювати вплив кризових явищ, зокрема повномасштабної війни, на сектор [2]. Їх діяльність зосереджена на підвищенні конкурентоспроможності української продукції та її відповідності міжнародним стандартам безпечності, що є передумовою успішного експорту.

Фундаментальний аналіз критичних загроз для органічного сектору, спричинених війною, провели науковці О. Будзак та В. Будзак [3, 4]. У своїх дослідженнях вони надали кількісну оцінку катастрофічного скорочення площ органічних земель та вперше системно підняли проблему забруднення територій

залишками боєприпасів та пестицидами, що створює довгострокові загрози для безпечності виробництва.

Дослідження Ю. Негоди та М. Гузя зосереджені на виявленні довгострокових тенденцій та закономірностей розвитку ринку органічної продукції, що дозволяє зрозуміти економічні передумови для забезпечення її стабільної якості та безпечності [5].

Важливий внесок у розуміння внутрішнього ринку та споживчої поведінки робить Олена Дейнеко, координатор громадської спілки «Органічна ініціатива». Дослідження [6], проведені за її участі, дозволяють ідентифікувати бар'єри та драйвери споживання органічної продукції в Україні, що є ключовим для сталого розвитку сектору.

Стратегічне бачення розвитку сектору та еволюцію державної політики відображено у працях та заявах О. Павленка під час його перебування на посаді міністра аграрної політики. Він наголошував на важливості гармонізації законодавства з нормами ЄС та позиціонуванні України як світового постачальника органічної продукції без ГМО [7].

Дослідження окремих секторів органічного виробництва, зокрема ринку молока, знайшли відображення у працях М. М. Ільчука. Його монографія «Розвиток ринку молока та молочної продукції в Україні» [8] аналізує один із найперспективніших напрямів для внутрішнього ринку, який вимагає суворого дотримання стандартів безпечності на всіх етапах виробництва та переробки.

Мета статті. Метою статті є комплексний аналіз органічного виробництва як цілісної системи управління безпечністю агропродовольчої продукції на основі аналізу його принципів та нормативно-правового регулювання та оцінка динаміки розвитку органічного виробництва в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу. Глобальний органічний ринок продовжує демонструвати стійку тенденцію до зростання, що зумовлено підвищенням екологічної свідомості споживачів, турботою про здоров'я та прагненням до споживання безпечних харчових продуктів. Згідно з останнім звітом "The World of Organic Agriculture 2024" [9], підготовленим Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL) та Міжнародною федерацією органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), станом на кінець 2022 року органічне виробництво велося у 188 країнах світу. Загальна площа сертифікованих органічних земель перевищила 96 млн га, а кількість органічних виробників досягла щонайменше 4,5 мільйона. Глобальні роздрібні продажі органічних продуктів харчування та напоїв сягнули майже 135 млрд євро.

Більш актуальні дані, що відображають ситуацію на кінець 2023 року, підтверджують цю позитивну динаміку. Загальна площа органічних земель зросла до 98,9 млн га, а обсяг світового ринку збільшився до 136,4 млрд євро.

Географічна структура органічного виробництва є досить неоднорідною. За площею земель беззаперечним лідером є Океанія, де налічується 53,2 млн га, що становить більше половини світових органічних угідь.

Цей показник значною мірою забезпечується за рахунок екстенсивних пасовищ в Австралії. Наступними за площею йдуть Європа з 19,5 млн га та Латинська Америка з 10,3 млн га [10].

Водночас, якщо аналізувати ринок з точки зору економічної вартості, картина кардинально змінюється. Найбільшим ринком органічної продукції у світі є Сполучені Штати Америки, обсяг якого у 2023 році склав 59 млрд євро. За ними слідує Німеччина (16,1 млрд євро) та Китай (12,6 млрд євро) [10].

Така розбіжність між лідерами за площею та лідерами за вартістю ринку виявляє важливу особливість глобального органічного сектору (табл. 1). Величезні площі в Океанії, що використовуються переважно для екстенсивного тваринництва, генерують значно меншу додану вартість на гектар порівняно з інтенсивним виробництвом овочів, фруктів та переробленої продукції в Європі та Північній Америці. Це свідчить про те, що економічний успіх в органічному секторі визначається не стільки масштабами сертифікованих земель, скільки здатністю виробляти та пропонувати ринку продукцію з високою доданою вартістю, орієнтовану на платоспроможного споживача.

Для України, яка володіє значним земельним потенціалом, це є стратегічним орієнтиром, що вказує на необхідність поступового переходу від моделі експорту сировини до розвитку власної переробки та експорту готової продукції.

Таблиця 1

Ключові показники світового ринку органічної продукції (2022-2023 рр.)

Показник	2022 рік	2023 рік
Загальна площа органічних с/г земель, млн га	96	98,9
Кількість органічних виробників, млн	4,5	4,3
Роздрібні продажі, млрд євро	135	136,4
Топ-3 країни за площею	1. Австралія (53 млн га) 2. Індія (4,5 млн га) 3. Аргентина (4 млн га)	1. Австралія (53 млн га) 2. Індія (4,5 млн га) 3. Аргентина (4 млн га)
Топ-3 країни за обсягом ринку	1. США 2. Німеччина 3. Китай	1. США (59,0 млрд євро) 2. Німеччина (16,1 млрд євро) 3. Китай (12,6 млрд євро)

Джерело: складено автором на основі [9, 10].

Довоєнний період розвитку органічного сектору в Україні характеризувався стабільною позитивною динамікою. Однак повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році завдало сектору значних втрат. За даними оперативного моніторингу, у 2022 році загальна площа сертифікованих органічних земель (включаючи землі перехідного періоду) скоротилася на 38% порівняно з 2021 роком і склала 263 619 га. Кількість органічних операторів зменшилася на 12% – до 462, з яких 380 були сільськогосподарськими виробниками [11].

Аналіз даних за 2023 рік виявляє певну розбіжність у статистиці, що свідчить про складні трансформаційні процеси в секторі. Згідно з даними (табл. 2), зібраними відповідно до нового національного законодавства, площа органічних земель становила лише 77 463 га. Водночас, за даними іноземних сертифікаційних органів, які продовжують працювати в Україні переважно для експортних потреб, загальна площа під органічним виробництвом (за стандартами ЄС та США) становила 471 176 га [12].

Таблиця 2

Динаміка площ органічних земель та кількості операторів в Україні (2020-2023 рр.)

Рік	Загальна площа, га*	Кількість операторів*	Кількість с/г виробників*
2020	462 225	549	419
2021	422 299	528	418
2022	263 619	462	380
2023	471 176**	481	383

*Дані за міжнародними стандартами (ЄС, США).

**Дані за 2023 рік за міжнародними стандартами; за національним законодавством площа становила 77 463 га, а кількість операторів – 152.

Джерело: складено автором на основі даних [11, 13].

Ця розбіжність не є помилкою, а відображає паралельне існування двох систем обліку. Нижчий показник ілюструє процес становлення нового національного реєстру операторів, що є вимогою Закону України № 2496-VIII [14]. Вищий показник демонструє стійкість експортно-орієнтованої частини сектору, яка продовжує функціонувати за міжнародними стандартами. Це підкреслює, що, попри війну, українські органічні виробники зберігають свої позиції на зовнішніх ринках, водночас адаптуючись до нових національних регуляторних вимог, що є важливим кроком на шляху до подальшої евроінтеграції.

Внутрішній ринок органічної продукції в Україні також зазнав значного впливу війни. Якщо у 2021 році його обсяг досяг 900 млн грн (9780 тонн), то у 2022 році він впав майже на 35% – до 627 млн грн (6280 тонн) [15].

Це падіння було зумовлене насамперед зниженням купівельної спроможності населення та міграцією за кордон значної частини споживачів з середнім та високим рівнем доходу, які були ядром цільової аудиторії органічних продуктів.

У 2023 році ринок продемонстрував номінальне відновлення, досягнувши обсягу 982 млн грн (7257 тонн), що наблизилося до довоєнних показників у грошовому вираженні [16]. Основними драйверами ринку залишалися молочна продукція, овочі та фрукти.

Однак це відновлення варто розглядати з обережністю. З огляду на високу інфляцію та зростання цін на продовольство, номінальне зростання ринку, ймовірно, маскує продовження спаду у натуральному вираженні. Реальний обсяг споживання залишається нижчим за довоєнний рівень, що є серйозним викликом для виробників, орієнтованих переважно на внутрішній ринок.

На відміну від внутрішнього ринку, експортний напрям виявився більш стійким. Україна стабільно зберігає свої позиції у п'ятірці найбільших постачальників органічної продукції до Європейського Союзу. У 2023 році загальний обсяг експорту склав 189 тис. тонн на суму 139 млн доларів США [16]. Продукція екпортувалася до 29 країн світу, а основними ринками збуту залишалися країни ЄС, зокрема Нідерланди, Австрія та Німеччина.

У 2024 році позитивна динаміка продовжилася. За підсумками року Україна посіла третє місце серед постачальників органіки до ЄС, експортувавши 203,8 тис. тонн продукції, що на 17,4% більше, ніж у 2023 році [17]. Товарна структура експорту залишається переважно сировинною, що підтверджує раніше зроблений висновок про необхідність розвитку переробки.

Таблиця 3

Товарна та географічна структура експорту органічної продукції з України (2023 р.)

Топ-5 країн-імпортерів	Обсяг, тис. тонн	Частка, %	Топ-5 товарних позицій	Обсяг, тис. тонн	Частка, %
Нідерланди	101,0	44,8	Кукурудза	89,6	39,8
Німеччина	33,1	14,7	Соеві боби	33,7	15,0
Австрія	27,3	12,1	Пшениця та спельта	24,2	10,7
Швейцарія	17,7	7,9	Макуха соняшника	13,2	5,9
Польща	13,4	6,0	Насіння соняшнику	13,0	5,8

Джерело: складено автором на основі даних [1, 9, 10, 11].

Повномасштабне вторгнення стало найсерйознішим викликом для органічного сектору. За оцінками, близько третини органічних підприємств припинили свою діяльність [2]. Окрім прямої окупації та руйнування, війна створила довгострокові загрози для безпеки виробництва. За даними досліджень, площа потенційно забруднених земель на деокупованих територіях становить 17,4 млн га, з яких наразі розміновано лише 3,2 млн га [1]. Забруднення ґрунтів залишками боєприпасів, важкими металами та хімічними речовинами може на довгі роки унеможливити ведення на цих територіях не лише органічного, а й будь-якого безпечного сільського господарства.

Органічне виробництво є не просто методом ведення сільського господарства, що виключає певні речовини, а комплексною системою управління, спрямованою на забезпечення здоров'я екосистем, справедливих відносин та безпеки продукції. Ця система базується на міжнародно визнаних принципах та суворому законодавчому регулюванні.

Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) сформулювала чотири основоположні принципи, які є філософською та практичною базою для всього органічного руху у світі [18].

1. Принцип здоров'я: Органічне сільське господарство має підтримувати та покращувати здоров'я ґрунту, рослин, тварин, людини та планети як єдиного і неподільного цілого. Цей принцип підкреслює, що здоров'я окремих організмів невіддільне від здоров'я екосистеми.

2. Принцип екології: Органічне сільське господарство повинно базуватися на живих екологічних системах та циклах, працювати з ними, наслідувати їх та допомагати їх підтримувати. Це означає, що виробництво має вписуватися в природні цикли, сприяти біорізноманіттю та мінімізувати негативний вплив на довкілля.

3. Принцип справедливості: Органічне сільське господарство має будуватися на відносинах, що гарантують справедливість з огляду на спільне довкілля та життєві можливості. Цей принцип охоплює не лише екологічні, а й соціальні та економічні аспекти, вимагаючи справедливого ставлення до всіх учасників ланцюга – від фермерів та робітників до споживачів.

4. Принцип турботи: Органічне сільське господарство має вестися обачно та відповідально для захисту здоров'я та добробуту нинішніх і майбутніх поколінь та довкілля. Цей принцип вводить превентивний підхід, вимагаючи оцінки ризиків та уникнення технологій з непередбачуваними наслідками.

Ці принципи формують систему, де безпека продукції є невід'ємним результатом цілісного підходу до управління агроекосистемою.

В Україні основи органічного виробництва регулюються Законом № 2496-VIII «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [14]. Цей закон, гармонізований з європейським законодавством, встановлює чіткі правила та заборони, що формують систему управління безпекою.

Ключові заборони включають:

1. Використання генетично модифікованих організмів (ГМО) та продукції, виробленої з них.
2. Застосування синтетичних пестицидів, гербіцидів, мінеральних азотних добрив та стимуляторів росту.
3. Використання іонізуючого випромінювання для обробки продукції чи кормів.
4. Застосування антибіотиків для профілактичних цілей, а також гормонів для стимуляції росту та репродукції тварин.
5. Клонування тварин та трансплантація ембріонів.

Закон також встановлює детальні вимоги до всіх аспектів виробництва: від походження тварин та методів їх утримання, що мають забезпечувати гуманне ставлення та природну поведінку, до правил ведення рослинництва, що базуються на сівознах, збереженні родючості ґрунту та підтримці біорізноманіття.

Органічна система виробництва суттєво знижує ризики, пов'язані з хімічним забрудненням продукції. Численні дослідження підтверджують, що в органічних продуктах практично відсутні залишки синтетичних пестицидів, які є основним джерелом їх потрапляння в організм людини при споживанні конвенційної продукції [19]. Також в органічних продуктах, зокрема овочах та молоці, фіксується значно нижчий вміст нітратів завдяки забороні синтетичних азотних добрив. Дослідження органічного молока демонструють відсутність залишків синтетичних гормонів росту та значно кращий профіль жирних кислот (більший вміст омега-3 та менший омега-6) порівняно з конвенційним.

Однак, безпечність органічної продукції не є автоматичною властивістю, а є результатом ретельного управління ризиками. Відмова від синтетичних фунгіцидів може підвищувати ризик ураження зернових пліснявими грибами та, як наслідок, забруднення мікотоксинами, якщо не дотримуватися належних умов вирощування, збору та зберігання. Аналогічно, вільний вигул тварин, хоча й є вимогою добробуту, може підвищувати ризик їх контакту зі збудниками таких захворювань, як сальмонельоз, якщо не забезпечити належний ветеринарний контроль та гігієну.

Це підкреслює, що органічна система – це не просто відмова від заборонених речовин, а проактивна система управління, де кожен етап контролюється. Ключову роль у цьому відіграє сертифікація. Щорічні інспекції, які проводять акредитовані органи сертифікації, перевіряють дотримання всіх вимог законодавства – від походження насіння та кормів до ведення документації, що забезпечує повну простежуваність продукції. Саме ця система суворого контролю та сертифікації перетворює органічне виробництво на надійний інструмент управління безпечністю агропродовольчої продукції.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що органічне виробництво є комплексною, науково обґрунтованою системою

управління безпечністю агропродовольчої продукції, яка базується на принципах здоров'я, екології, справедливості та турботи. Ця система не обмежується простою відмовою від синтетичних агрохімікатів, а передбачає впровадження превентивних заходів на всіх етапах виробничого ланцюга, що забезпечує мінімізацію ризиків та гарантує високу якість кінцевого продукту. Глобальний ринок органічної продукції демонструє сталий ріст, що свідчить про зростання світового попиту на безпечні та екологічно чисті продукти харчування і створює значні економічні можливості для країн з високим аграрним потенціалом, зокрема для України.

Аналіз розвитку органічного сектору в Україні показав його надзвичайну стійкість та адаптивність, особливо в експортному напрямку. Навіть в умовах повномасштабної війни українські виробники не лише зберегли, а й зміцнили свої позиції на ринку ЄС, підтверджуючи високу якість своєї продукції та надійність як торговельних партнерів. Водночас сектор стикається з безпрецедентними викликами, серед яких найгострішими є фізичне знищення активів, окупація територій, а також довгострокова загроза забруднення земель залишками боєприпасів, що потребуватиме значних інвестицій та часу для відновлення. Внутрішній ринок, хоч і демонструє номінальне відновлення, залишається вразливим через зниження купівельної спроможності населення.

Ключовими стратегічними напрямками для подальшого розвитку органічного виробництва в Україні та посилення його ролі в управлінні безпечністю продукції є гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, державна підтримка сертифікації та відновлення постраждалих господарств, стимулювання інвестицій у переробку для переходу від сировинної до продуктової моделі експорту, а також проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності та довіри вітчизняних споживачів до органічної продукції.

Література

1. Дослідження органічного ринку України 2019-2020. ТОВ «Органік Стандарт», МБО «Ц «Зелене досьє», FiBL, швейцарсько-українська програма «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (QFTP). URL: https://www.business.diia.gov.ua/analytics/research/Research_organic_marketUkraine_2019-2020.
2. Третина українських органічних підприємств не працюють в умовах воєнного стану. URL: <https://agroconf.org/content/tretina-ukrayinskih-organichnih-pidpriemstv-ne-pracuyuyut-v-umovah-voienno-go-stanu>.
3. Будзяк О. С., Будзяк В. М. Планування екологобезпечного використання земельних угідь України в умовах змін клімату. *Агросвіт*. 2018. № 1. С. 3–9.
4. Будзяк О. С., Будзяк В. М. Проблеми управління екологобезпечним землекористуванням. *Агросвіт*. 2017. № 5. С. 3–9.
5. Негода Ю. В., Гузь М.М. Ринок органічної продукції в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. №54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-34>.
6. Обізнаність та сприйняття органічних продуктів в Україні. Ключові результати дослідження. Листопад 2020. URL: https://organicinitiative.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Doslidzhennia_spozhyvachiv_Webinar_5.11.pdf.

7. Альтернативою ГМО буде органічне землеробство — Павленко. URL: <https://kurkul.com/news/2027-indeks-promproduktsiyi-znizivsyia-na-15>.
8. Ільчук М.М., Пащенко О.В., Андросович І.І. Розвиток ринку молока та молочної продукції в Україні : монографія. Київ: ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2016. 428 с.
9. New edition "The World of Organic Agriculture". FiBL. URL: <https://www.fibl.org/en/info-centre/news/new-edition-the-world-of-organic-agriculture>.
10. Global Organic Continues to Grow. URL: <https://www.ifoam.bio/news/global-organic-area-continues-grow-2025>.
11. В Україні відбулось скорочення кількості органічних земель та операторів – результати 2022 року. URL: <https://organicinfo.ua/news/results-of-2022-certification/>.
12. Ukraine remains the important partner for the Netherlands and EU in supply of organic produce. URL: <https://www.agroberichtenbuitenland.nl/actueel/nieuws/2025/01/20/ukrainian-organic-sector---results>.
13. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <http://www.minagro.kiev.ua/>.
14. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції - Закон України від 10.07.2018 № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>.
15. Ukrainian Organic Sector Analysis/ 8 months since the full-scale war in Ukraine. October 2022. URL: https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainian-Organic-Sector-Analysis_Oct2022_EN.pdf.
16. Органічний день в Україні: виробництво, споживання та експорт органічної продукції в цифрах. URL: <https://agroelita.info/orhanichnyy-den-v-ukraini-vyrobnytstvo-spozhyvannia-ta-eksport-orhanichnoi-produktsii-v-tsyfrakh/>.
17. Тиравський В. Україна стала третім найбільшим експортером органічної аграрної продукції до Євросоюзу. Foreign Ukraine. URL: <https://foreignukraines.com/2025/06/02/ukraine-has-become-the-third-largest-exporter-of-organic-agricultural-products-in-the-european-union/>.
18. The Four Principles of Organic Agriculture. IFOAM - Organics International. URL: <https://www.ifoam.bio/why-organic/shaping-agriculture/four-principles-organic>.
19. Mie A, Andersen HR, Gunnarsson S, Kahl J, Kesse-Guyot E, Rembiałkowska E, Quaglio G, Grandjean P. Human health implications of organic food and organic agriculture: a comprehensive review. *Environ Health*. 2017 Oct 27; 16(1):111. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12940-017-0315-4>.

References

1. Doslidzhennia orhanichnoho rynku Ukrainy 2019–2020 [Research of the organic market of Ukraine 2019–2020]. (2020). TOV “Orhanik Standart”, MBO “IC “Zelene dosie”, FiBL, Swiss-Ukrainian Program “QFTP”. Retrieved from https://www.business.dia.gov.ua/analytics/research/Research_organic_marketUkraine_2019-2020 [in Ukrainian].
2. Tretyna ukraïnskykh orhanichnykh pidpriemstv ne pratsiuiut v umovakh voïennoho stanu [A third of Ukrainian organic enterprises do not operate under martial law]. (2023). Retrieved from <https://agroconf.org/content/tretina-ukrayinskih-organichnih-pidpriemstv-ne-pracyuyut-v-umovah-voïennogo-stanu> [in Ukrainian].
3. Budziak, O. S., & Budziak, V. M. (2018). Planuvannia ekolohobezpechnoho vykorystannia zemelnykh uhid Ukrainy v umovakh zmin klimatu [Planning of environmentally safe use of Ukraine’s lands under climate change]. *Ahrosvit*, 1, 3–9. [in Ukrainian].
4. Budziak, O. S., & Budziak, V. M. (2017). Problemy upravlinnia ekolohobezpechnym zemlekorystuvanniam [Problems of managing environmentally safe land use]. *Ahrosvit*, 5, 3–9. [in Ukrainian].

5. Nehoda, Yu. V., & Huz, M. M. (2023). Rynok orhanichnoi produktsii v Ukraini [Organic product market in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 54. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-34> [in Ukrainian].
6. Obiznanist ta spryiniattia orhanichnykh produktiv v Ukraini. Kliuchovi rezultaty doslidzhennia [Awareness and perception of organic products in Ukraine. Key findings]. (2020, November). Retrieved from https://organicinitiative.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Doslidzhennia_spozhyvachiv_Webinar_5.11.pdf [in Ukrainian].
7. Alternatyvoiu HMO bude orhanichne zemlerobstvo — Pavlenko [Organic farming will be the alternative to GMOs — Pavlenko]. (n.d.). Retrieved from <https://kurkul.com/news/2027-indeks-promproduktsiyi-znizivsya-na-15> [in Ukrainian].
8. Ilchuk, M. M., Pashchenko, O. V., & Androsovykh, I. I. (2016). Rozvytok rynku moloka ta molochnoi produktsii v Ukraini: monohrafiia [Development of the milk and dairy market in Ukraine: monograph]. Kyiv: TOV “Ahrar Media Hrup”. [in Ukrainian].
9. FiBL. (2023). *New edition "The World of Organic Agriculture"*. Retrieved from <https://www.fibl.org/en/info-centre/news/new-edition-the-world-of-organic-agriculture>.
10. Global Organic Continues to Grow. (2025). Retrieved from <https://www.ifoam.bio/news/global-organic-area-continues-grow-2025>.
11. V Ukraini vidbulos skorochennia kilkosti orhanichnykh zemel ta operatoriv – rezultaty 2022 roku [Ukraine saw a decline in organic lands and operators – 2022 results]. (2023). Retrieved from <https://organicinfo.ua/news/results-of-2022-certification/> [in Ukrainian].
12. Ukraine remains the important partner for the Netherlands and EU in supply of organic produce. (2025). Retrieved from <https://www.agroberichtenbuitenland.nl/actueel/nieuws/2025/01/20/ukrainian-organic-sector---results>.
13. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. (n.d.). Retrieved from <http://www.minagro.kiev.ua/> [in Ukrainian].
14. Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannia orhanichnoi produktsii – Zakon Ukrainy vid 10.07.2018 № 2496-VIII [On basic principles and requirements for organic production, circulation, and labeling – Law of Ukraine No. 2496-VIII]. (2018). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> [in Ukrainian].
15. Ukrainian Organic Sector Analysis: 8 months since the full-scale war in Ukraine. (2022, October). Retrieved from https://organicinfo.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainian-Organic-Sector-Analysis_Oct2022_EN.pdf.
16. Orhanichniy den v Ukraini: vyrobnytstvo, spozhyvannia ta eksport orhanichnoi produktsii v tsyfrakh [Organic Day in Ukraine: production, consumption and export in numbers]. (n.d.). Retrieved from <https://agroelita.info/orhanichnyy-den-v-ukraini-vyrobnytstvo-spozhyvannia-ta-eksport-orhanichnoi-produktsii-v-tsyfrakh> [in Ukrainian].
17. Tyravskiy, V. (2025). Ukraina stala tretim naibilshym eksportepom orhanichnoi ahrarnoi produktsii do Yevrosoiuzu [Ukraine became the third-largest exporter of organic agricultural products to the EU]. *Foreign Ukraine*. Retrieved from <https://foreignukraines.com/2025/06/02/ukraine-has-become-the-third-largest-exporter-of-organic-agricultural-products-in-the-european-union/> [in Ukrainian].
18. IFOAM - Organics International. (n.d.). *The Four Principles of Organic Agriculture*. Retrieved from <https://www.ifoam.bio/why-organic/shaping-agriculture/four-principles-organic>.
19. Mie, A., Andersen, H. R., Gunnarsson, S., Kahl, J., Kesse-Guyot, E., Rembiałkowska, E., Quaglio, G., & Grandjean, P. (2017). Human health implications of organic food and organic agriculture: a comprehensive review. *Environmental Health*, 16(1), 111. <https://doi.org/10.1186/s12940-017-0315-4>.